

ЕВОЛЮЦІЯ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

*І.А. Бокун, кандидат філологічних наук,
Українська академія банківської справи*

Характеризується процес мовного диференціювання (за допомогою виділення окремих речей та наступного їх найменування) оточуючої нас дійсності. З'ясовуються принципи цього процесу на прикладі лексичних систем поетичного тексту класицизму, романтизму та реалізму.

Мовна картина світу – це відображення у семантиці мови широкої концептуальної картини світу, якою володіє індивід. Вона є системою інформації про універсум, яка безперервно конструюється і реконструюється [5, с. 280; 6, с. 3]. Концептуальна картина світу багатша за мовну картину світу тому, що в її створенні беруть участь різні типи мислення, у тому числі і невербальні. Результатом відбиття світу у людській свідомості є поняття, які визначаються за допомогою слів, словозмінюючих та словоутворюючих формантів та синтаксичних конструкцій, які є у мовній картині світу і співвідносяться з поняттями через свою семантику [6, с. 6]. У діаді “людина – світ” концептуальна картина світу – це дериват предметно-пізнавальної діяльності людини, тільки частина якої опосередкована мовними знаками [4, с. 12].

Найбільш очевидні і наглядні зв'язки концептуальної картини світу та мовної картини світу у сфері лексики. Бо мова стикається ближче всього з дійсністю, даючи позначення окремим її фрагментам. Аналізуючи існуючі класифікації лексики, ми можемо реконструювати принципи осмислення та членування світу. Можливий тому і певний шлях дослідження: від лексики мови – до аналізу її класифікацій, а від класифікацій – до винесення суджень про основні шляхи відбору та комбінації лексики. У подальшому це дозволить винести судження про головні категорії, класи, розряди, в рамках яких світ знаходить свій відбиток і репрезентацію у словнику людини.

У світі сказаного ми і ставимо перед собою мету показати, як членується за допомогою виділення та послідууючого іменування навколишня дійсність та на яких принципах базується таке членування на прикладі аналізу лексичних систем англійських поетичних текстів класицизму, романтизму та реалізму.

У результаті проведеного дослідження були виділені способи відбору та комбінації лексики у класицизмі, романтизмі та реалізмі. Це, відповідно, генералізація, конкретизація та індивідуалізація.

Генералізація заключається у виборі переважно абстрактних слів або конкретних у родовому використанні, актуалізації гіперсеми членів парадигм усіх типів парадигматичних стосунків, малому наборі синтагматичних моделей, комбінації у тексті слів одного семантичного комплексу.

Конкретизація заключається у виборі переважно конкретних слів в одиничному використанні (з денотативним значенням), в актуалізації гіпосеми членів парадигми, великому наборі синтаксичних моделей, комбінації у тексті

слів різних семантичних комплексів переважно одного стилістичного забарвлення або різного, але з опоетизуванням “чужого” слова.

Індивідуалізація полягає у виборі не просто конкретного слова, а “свого” слова, яке відображає індивідуальний ракурс бачення поета. Це виявилось у малій кількості ключових слів напряму, у диференціації функції парадигматичних типів стосунків, у комбінації в тексті слів різних семантичних комплексів різного стилістичного забарвлення, у перегрупованні значення поетичного слова.

Діахронічне порівняння лексичних систем трьох літературних напрямків дозволило установити тенденції розвитку поетичної лексики. Проведений аналіз показав, що еволюція лексики англійських ліричних поетичних текстів йшла по лінії індивідуалізації, постійно знижуючи кількість ключових слів від тексту класицизму до тексту реалізму.

При загальному зростанні лексичного багатства мовлення-думки спостерігається зменшення загальної кількості іменників, прикметників та дієслів, що є наслідком індивідуалізації і породжує нову тенденцію – збільшення кількості слововикористань інших частин мови.

Конкретизація та індивідуалізація знайшли своє відображення у стрибкообразних змінах наповнення семантичних класів за напрямками. Поступальне зростання кількісних змін є характерним тільки для класу “Побут, речі”, а поступальне зниження – для класів “Почуття та відчуття”, “Воля та діяльність”, “Релігія”.

Аналіз лексики показав неухильне зростання предметності мовлення-думки та зниження її прикметності. Динамізм відмічається стрибкообразним розвитком з максимумом у романтизмі. Звідси витікає зростання інтересу поетів до самої речі, її суті. Прикмети відходять на другий план.

Еволюція предикатів іде стрибкообразно, віддаючи пріоритет статичним предикатам. Динамічні предикати виходять на перший план тільки у текстах романтизму.

Тенденція до індивідуалізації пояснює і неухильне зростання гіпергіпонімічних стосунків. Для інших типів парадигматичних стосунків характерні стрибки.

Еволюція парадигматичних стосунків полягає у зміні та диференціації функції членів парадигм у тексті окремо для кожного типу стосунків. Синоніми, опозитиви та еквоніми мали однакову функцію у поетичних текстах класицизму і романтизму. Це – узагальнення родової ознаки за рахунок актуалізації їх гіперсеми у текстах класицизму і контраст ознак за рахунок актуалізації гіпосеми у текстах романтизму. У текстах реалізму функція диференціюється окремо для кожного типу стосунків: уточнення ознаки за рахунок актуалізації гіпосеми у еквонімів та опозиція ознак за рахунок актуалізації гіпосеми у опозитивів.

Результати аналізу показали у синтагматиці стрибкообразне зростання диференціації предикатів класів “Людина” та “Предметність” та комбінація їх з усе більшою кількістю лексико-граматичних розрядів.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що еволюція значення слова у тексті йшла від розширення значення поетичного слова до перегруповання

інтенціоналу. У результаті слово губило свої старі асоціації та здобувало нові індивідуальні.

Дослідження змін ставлення людини до знака проводилося з урахуванням наявності риторичної та стилістичної тенденції у кожному літературному напрямку і послідовної зміни однієї тенденції іншою. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що риторична та стилістична тенденції послідовно змінюють одна одну тільки в текстах класицизму та романтизму. Для реалізму характерним є одночасна наявність двох тенденцій, що є наслідком індивідуалізації.

Еволюція риторичної тенденції виявилася у поступовому переході від мовних до мовленнєвих метафор та стрибкообразному розвитку ступеню метафоризації тексту.

Еволюція стилістичної тенденції йшла від комбінації у тексті нейтральних слів та поетизмів у текстах класицизму до широкого розвитку розмовності та буденної мови у текстах реалізму.

Використаний комплексний підхід до опису лексичних систем та напрацьований лінгвістичний апарат дослідження [1] є перспективним для вивчення інших мовних одиниць. Здається, що особливості лексичних систем у ракурсі відображення моделі світу заслуговують подальшого вивчення і більш докладного висвітлення, що і дозволяє виділити їх у якості перспективного напрямку подальших досліджень.

Список літератури

1. Бокун И.А. Эволюция лексики английской поэзии XIII-XX веков: Дис. канд. филол. наук / КГПИИЯ, 1990.
2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. – М., 1987.
3. Колшанский В.Г. Объективная картина мира в познании и в языке. – М., 1990.
4. Кубрякова Е.С. Модели порождения речи и главные отличительные особенности речемыслительного процесса// Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи. – М., 1991.
5. Павиленис Р.И. Проблема смысла. – М., 1983.
6. Серебренников Б.А., Кубрякова Е.С., Постовалова В.И. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. – М., 1988.

Summary

The purpose of the article is to show how the world is segmented & on what principles this segments are based through the analysis of the lexical systems of the poetic texts in classicism, romanticism & realism.